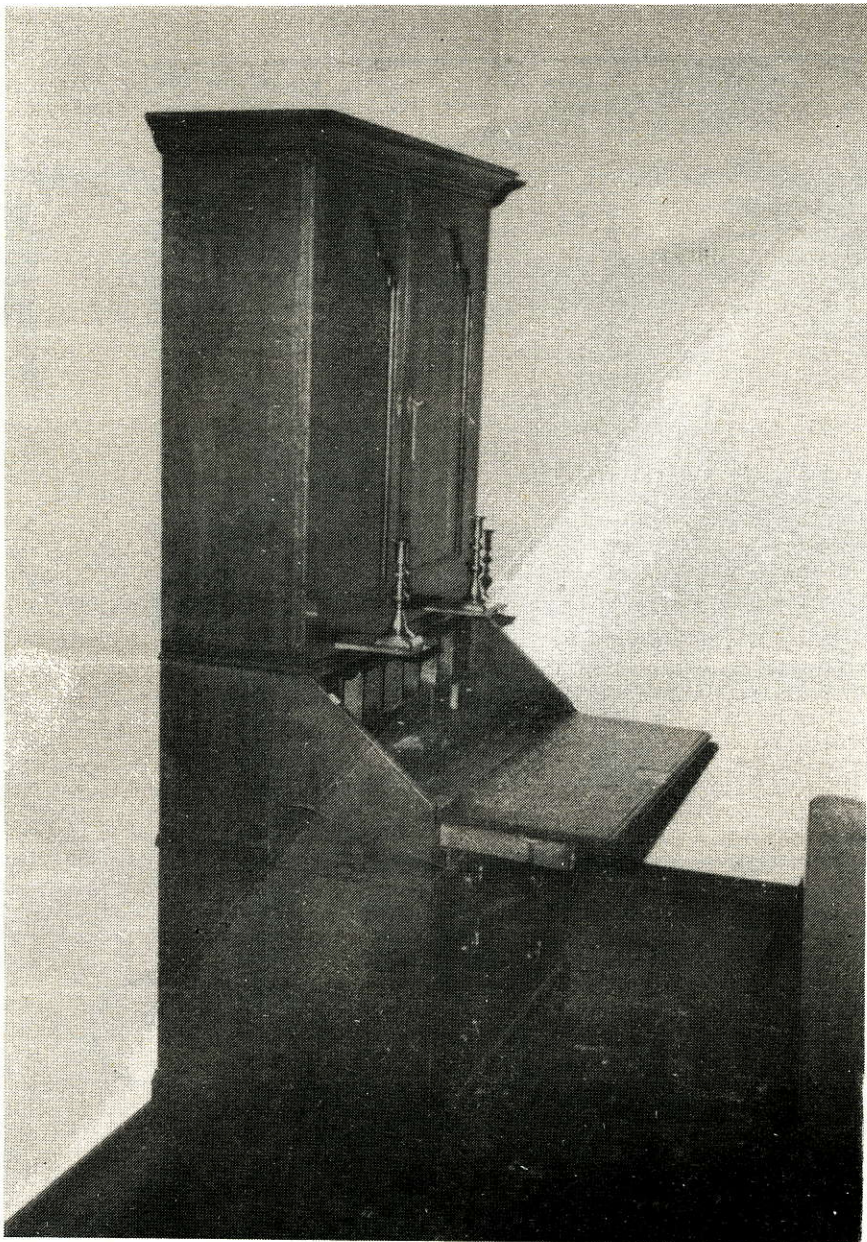

'Baerje'

*Maandelijkse uitgave
van de
Historische Kring "BAERNE"
(waarin opgenomen
"de Vuursteenkoerier")*

Dick Radstok & Zoon v.o.f.

Antiquairs

Gespecialiseerd in het vroege Engelse meubel

Beëdigde taxaties

Oranjestraat 1
Baarn

0 2154 - 13453
b.g.g. 0 2154 - 15333

"BAERNE"

2e jaargang - nummer 8 - maart/april 1978.

Orgaan van de Historische Kring "Baerne".
Verschijnt maandelijks, behalve in de maanden juli en augustus.

REDAKTIE:

Mevrouw L.M. Bijvanck-Dingemans,
de heren G. Brouwer en J. Kruidenier.

Redactie-adres:

Mevrouw L.M. Bijvanck-Dingemans,
Van Reenenlaan 10, Baarn.
Tel. 02154 - 12817.

Dagelijks Bestuur van de vereniging:

Voorzitter:

De heer G. Brouwer, Sophialaan 39,
Baarn. Tel. 02154 - 14131.

Penningmeester:

De heer E. v.d. Steeg, Talmalaan 39,
Baarn. Tel. 02154 - 17571.

Ere-voorzitter:

Mr. C.C.M. Collard.

Het postadres van de vereniging is:
Postbus 326, Baarn.

INHOUD VAN DIT NUMMER o.a.:

Koninklijk Jachtrecht in Eemnes,
deel 2 (slot), door J.V.M. Out

Kleingoed uit Baarns Geschiedenis
door T. Pluim (slot), ingezonden
door Th. de Ruig

Verder als vaste rubrieken:

"De Vuursteenkoerier"

Agenda.

BETALEN CONTRIBUTIE 1977 EN 1978

Een klein aantal leden heeft de contributie over 1977 nog niet betaald. Graag het vriendelijke verzoek aan deze leden van de Kring nu de contributie over het vorig jaar te betalen.

Tevens het verzoek aan de leden van onze vereniging (met uitzondering van degenen die reeds betaalden) de contributie over 1978 te willen voldoen!

Bij voorbaat dank voor uw overschrijving.

De contributie bedraagt:

- f 10,-- voor jeugdleden (14 tot en met 17 jaar)
- f 20,-- voor individuele leden (18 jaar en ouder)
- f 30,-- voor het gezinslidmaatschap

De contributie s.v.p. overmaken naar:

Rabobank, Eemnesserweg 26, Baarn. Gironummer van de bank 376890, onder vermelding van: ten gunste van rekeningnummer 3047-28292 Historische Kring "Baerne".

E. v.d. Steeg
(penningmeester)

KONINKLIJK JACHTRECHT IN EEMNES, deel 2 (slot), DOOR J.V.M. OUT

Uit andere gegevens, o.a. het Utrechts Dagblad van 31 januari en 26 april 1876, blijkt dat het inderdaad tot een aantal processen gekomen is. Men betwistte dat de gronden onder Eemnes tot het jachtgebied van Prins Hendrik behoorden. Uiteindelijk besliste de Hoge Raad dat dit wel zo was! Dat de pastoor, zoals ook uit vorige brieven bleek, geen makkelijk heerschap was, blijkt uit een brief van de waarnemend rentmeester van het domein van 23 april 1876. Het blijkt dat de pastoor de vrijwillige gift van f 100,-- voor de armen wegens het jachtseizoen 1875 niet geaccepteerd heeft en retour zond, omdat de gift over 1874 nog niet geschonken was! De waarnemend rentmeester schrijft dat hij dit zal onderzoeken, doch dat het weigeren Zijne Koninklijke Hoogheid niet aangenaam zal zijn! Hij stelt de pastoor alsnog in de gelegenheid het geld op het kantoor te Soestdijk te halen. Dat de stemming van pastoor De Beer kon omslaan als het weer, constateren we uit een latere brief van diezelfde rentmeester (d.d. 14 augustus 1876). Namens de Prins laat de rentmeester weten, dat na de gunstige uitspraak van de Hoge Raad de jaarlijkse gift op f 200,-- gebracht zal worden en dat het geld - op verzoek van verschillende armmeesters - voortaan vóór de winter zal worden uitgekeerd. De pastoor schrijft rechtstreeks aan de Prins: "Dankbaar ontvangen wij den uitkeering van f 200,-- voor onzen armen en verdere toezegging; en geeft de ondergeteekende de verzekering om elke aanmatiging evenals in 1870 door raad en daad bij mijne parochianen tegen te gaan. De pastoor van de R.K. gemeente te Eemnes." (23 augustus).

Prins Hendrik heeft tot aan zijn overlijden in 1879 veel op zijn domein vertoefd. Zijn jachtopzieners hielden deze jaren een waakzaam oogje op wild en eventuele belagers. Eén van hen, jachtopziener J.Ph. Deys, komt in de Eemnesser annalen voor, omdat hij in 1877 met toestemming van de rentmeester van het domein voor een periode van drie weken de door de Commissaris van de Koningin geschorste veldwachter H. van Veen verving. Na de dood van Prins Hendrik krijgt zijn broer, Koning Willem III, het domein. Ook de Koning ging regelmatig op jacht, maar de jaarlijkse "liefdegift" aan de armen bleef bij hem echter gedeeltelijk achterwege. Een diaken van Eemnes-Binnen klaagt in de kerkeradsvergadering dat alleen de "Roomse diakonie" die ontvangt. Men besluit daarop te onderzoeken of afkoop van het recht gunstig zal zijn. Dat dit niet gebeurd is blijkt enkele jaren later, als men f 50,-- als gift van Koningin Emma voor de diakonie-armen ontvangt.

Koning Willem liet op 9 april 1885 de gemeente Eemnes wel weten, dat hij niet langer gebruik wenste te maken van zijn visrecht op de Vaart. Dit visrecht werd sindsdien jaarlijks door de gemeente verpacht. Als in 1890 ook Willem III komt te overlijden, erft zijn weduwe Koningin-Moeder Emma het domein. Dat in deze tijden het "heerlijke recht" van de jacht al vaak bediscussieerd was en inmiddels beschouwd werd als een overblijfsel uit voorbije tijden, bewijst wel enige aantekeningen in de "Notulen van de Kerkeraad van de N.H. Kerk van Eemnes-Buiten" van 15 februari en 18 juli 1918.

Op hun verzoek verleent de Kerkeraad op 15 februari het jachtrecht in het "Muizebos" aan de heren J.B. Corsmit, Jan Roest en St. Willaard te Laren voor de tijd van 10 jaar. Over het "heerlijke recht" wordt in het geheel niet gerept!

Op 12 juli schrijft de Intendant van Soestdijk aan de diakonie een brief met daarin de vraag of het in de bedoeling lag dat over deze grond het "heerlijke jachtrecht" afgekocht zou worden.

Op 18 juli besluit de Kerkeraad, dat men bij haar eerder genomen besluit blijft, omdat het wild aan het perceel grote schade aanricht. Men was bereid zich mondeling hierover te komen verantwoorden.

Of men daadwerkelijk tot uitkoop gekomen is, heb ik uit de notulen niet kunnen achterhalen.

Wel had de in Eemnes-Binnen wonende landeigenaar W. van Klooster dit recht afgekocht van zijn tussen Gooiersgracht en Wakkerendijk liggende grond, dat een behoorlijke waarde als jachtgebied had. Hij had er dan ook een behoorlijk hoog bedrag voor moeten betalen. Dit werd voor de andere boeren in Eemnes bij het opheffen van de "heerlijke rechten" door de Jachtwet van 1923 een nadeel bij het bepalen van de jachtrente, waarmee de Staat de van heerlijke rechten bevrijde landen had bezwaard. De jachtcommissaris, die dit bedrag moest vaststellen, nam o.a. het door Van Klooster betaalde bedrag voor de goede jachtgrond als maatstaf bij het bepalen van de jachtrente voor heel de polder. De landeigenaars moesten ongeveer f 2,-- per Ha per jaar betalen. Later kwamen zij tevergeefs hiertegen in verzet, omdat ze na vaststelling verzuimden - door onbekendheid met de voorschriften - om tegen de ter visie gelegde bescheiden in beroep te komen. Pas in 1934 werd de jachtrente door een wetswijziging verlaagd (Gem. Arch. Eemnes: De toestand in de gem. Eemnes in de jaren 1931 - 1935).

We komen in de Raadsnotulen van de gemeente Eemnes vanaf 1923 regelmatig besluiten van deze Raad tegen omtrent het verpachten van het jachtrecht op gemeente-eigendommen. Op 4 augustus van dat jaar wordt er een verzoek van de Intendant van Soestdijk in de Raad behandeld om H.M. Koningin-Moeder het jachtrecht op enige percelen land aan de Buitenvaart te willen verlenen tegen een jaarlijkse vergoeding van f 0,50 per Ha. Tegelijkertijd ligt er ook het verzoek van J. Perier om deze gronden te mogen bejagen, maar waarschijnlijk gevoelig voor "oude rechten" schenkt de Raad het recht voor 6 jaar aan "de Intendant van het Paleis". Op 8 september keurt Gedeputeerde Staten deze onderhandse aanbesteding goed. Tot aan 1936 is het recht in "koninklijke handen" gebleven.

Een ander aspect van het afschaffen van het "heerlijke jachtrecht" was de nu overbodig geworden koninklijke jachtopzieners.

Op 16 juli 1932 bereikte de gemeenteraad een verzoek van de heren J.G. van Dijk (kwekerij Gooi- en Eemlust) en J. Roest (theehuis) te Laren, alsmede van B. van Bommel te Eemnes om de op 1 juli ontslagen jachtopziener Th. Arpink in gemeentedienst over te nemen om de veiligheid van de bewoners aan de Biersteeg (de latere Heidelaan achter motel "De Witte Bergen") en omgeving te waarborgen.

Vanwege de slechte positie van de gemeentekas besliste de Raad afwijzend. Daarop schreven de heren J. Brinkman en E. Huiden een nieuw verzoek om de jachtopziener een toelage te willen geven.

Vermoedelijk tot grote vreugde van de Raad kon men op de vergadering van 29 september volstaan met de brief ter kennis aan te nemen, want de goede man was inmiddels verhuisd!

Tot zover dit artikel over het "Koninklijk Jachtrecht".

Voor aanvullingen en opmerkingen houd ik mij aanbevolen. Wie kan mij bijv. vertellen of het naast "De Witte Bergen" gelegen "jachthuis van Prins Hendrik", zoals men dit huisje wel noemt, het woonhuis was van de jachtopziener?

Gegevens: Gemeente-archief Eemnes

Archief R.K. Nicolaasparochie Eemnes

Archief N.H. Kerk Eemnes-Buiten en Eemnes-Binnen

J.V.M. Out
Raadhuislaan 87
Eemnes.

INLEVEREN KOPIJ

Kopij, bij voorkeur getypt, inleveren vóór de 1e van de maand!
Deze kopij zal dan in het nummer van "Baerne", dat in die maand verschijnt, opgenomen worden.

KLEINGOED UIT BAARNS GESCHIEDENIS (slot), DOOR T. PLUIM

- 17 Oct. 1889. Op verzoek eervol ontslag aan de heer J.D.F. van der Veen als Gemeente-opzichter. Ontvangt als huldeblijk van de Gemeente een pendule met inscriptie.
- De Gemeente-begrooting vastgesteld op f 65.276,66⁵. Het percentage bedraagt voor alle inkomens (na aftrek van f 500,--) 0,6.
- Jan. 1890. De heer J.L. Pierson besteedt het bouwen van zijn villa Uytenbosch aan voor f 10.337,-- door J. van Vloten te Utrecht.
- 14 Febr. 1890. De heer S. Tesselhof, sedert 1879 organist der Herv. Kerk, overlijdt; de heer C.W. van der Flier wordt opvolger. (Eerstgenoemde heer had o.a. een machine uitgedacht, die fantasieën op de piano zelf opteekende; zij had zeer veel bekijks op de Wereldtentoonstelling te Amsterdam. Ook had hij een werktuigje uitgevonden, om onder 't spelen door middel der voeten het blad te kunnen omslaan.)
- Maart 1890. De oude villa Peking door Jhr. de Beaufort afgebroken en door de huidige huizinge vervangen (architect J.D.F. v.d. Veen).
- 11 Mei 1890. De villa Canton door den heer P.W. Jansen voor f 78.000,-- van de Bouwmaatschappij gekocht.
- 1 Febr. 1891. Ziekenverpleging opgericht.
- 19 Febr. 1891. De heer A. Horsman Jr. tot Makelaar benoemd. Naam aan de Jacob van Lennepstraat gegeven.
- Maart 1891. De firma H.A. Cramer (behangen) vestigt zich hier. 't Schoenenmagazijn der firma Klein Obbink geopend.
- 1 Aug. 1891. Het Marschlied der Baarnsche Gymnastiek- en Scherm-Vereeniging uitgegeven. Woorden van T. Pluim (secr.), muziek van J.H. van Dapperen (penningm.).
- 3 Sept. 1891. De heer T. Haarman van Maartensdijk koopt de boerderij in de Kerkstraat van Freule Faas Elias.
- 25 Nov. 1893. De Statuten van de plaatselijke Afd. van den Ned. Prot. Bond opgesteld: Voorz. F. Greidanus, Penningm. J. Pos, Secr. M. de Vries. Samenkomsten voorloopig in het Amaliahotel.
- 19 Dec. 1893. Nieuwe watermachine aan de spoorlijn bij de Zes Woningen gebouwd.
- 3 Maart 1894. De heer H.A. Staderman opent een boekhandel in de Nieuwstraat, later door den heer Fuyk naar de Laanstraat overgebracht.
- Mei 1894. De kerk van de Ned. Prot. Bond ingewijd.
- 22 Sept. 1894. De heer G. Daams tot veearts benoemd.

- 2 Aug. 1894. De firma P. de Ruyter (thans de heer Kieft) wordt hofleverancier.
- Oct. 1894. De Baarnsche Werklieden Vereeniging "Door Samenwerking Kracht" opgericht.
- 15 Dec. 1894. 't Bloemenmagazijn van den heer Lamfers (nu den heer H. van Herwaarden) geopend.
- Juli 1895. Afdeeling van "Dierenbescherming" opgericht. J.C. van der Veen (voorz.), R.H.H. toe Laer (secr.), Jhr. J.A. Sandberg (penningm.).
- 22 Nov. 1895. De heer W.C. van der Veen opent een wasscherij aan de Acacialaan (nu firma Tak).
- 21 Febr. 1896. De boerderij van Van de Vuurst (Zandvoort) afgebrand; volgens overlevering de vergaderplaats der R.-Kath. vóór zij een eigen kerkje daarnaast kregen.
- 28 Nov. 1896. Politiebureau Stationsplein aanbesteed aan den heer J. Hartog voor f 1.121,90.
- 11 Dec. 1896. Proef met 30 gloeikousjes in de straatlantaarns.
- 2 Juli 1897. De Raad vergunt "Parkwijk" te bouwen (thans van den heer Manus).
- 17 Maart 1897. Concessie aan "Electra" tot elektrische verlichting.
- 30 Maart 1897. 't Voorstel om alle straatlantaarns met gloeikousjes te verlichten door den Raad verworpen met 6 tegen 3.
- 9 Sept. 1897. Het personeel der Gem. Secretarie bestaat uit den Secretaris, den gemeente-ontvanger, een ambtenaar en twee volontairs (nl. de hh. J.L.A. van Dijk en Jhr. J.A. Sandberg).
- 13 Oct. 1897. De Industr. Maatschappij neemt de concessie van "Electra" over en begint kabels te leggen.
- 28 Juli 1897. De heer W. van den Brink ontvangt vergunning tot het oprichten eener slagerij; 15 Oct. eveneens de heer Blom en 29 Oct. de heer B. Valk voor een bakkerij.
- 6 Dec. 1897. De heer G. Key (die tijdens Baarns opkomst tal van villa's heeft gebouwd) sterft.
- 25 Febr. 1898. De heer H.J. van Ommen vergund een bloemisterij aan de Cantonlaan te openen.
- 9 April 1898. De heer A.J. Krudop tot Ambtenaar ter Secretarie benoemd.
- 1 Juni 1898. De Buurtspoor naar Utrecht geopend.
- 23 Juni 1898. Voor 't eerst brandt het electrisch licht.
- 15 Juli 1898. Vergunning aan de Vereen. voor Ziekenverpleging om een Wijkhuis aan de Torenlaan te bouwen, waarvoor H.M. de Koningin-Moeder den grond heeft geschonken.
- 12 Aug. 1898. Aan den heer D. Grootveld vergund een koperslagerij aan de Nassaulaan te openen.

- 3 Sept. 1898. De weg van den Brink naar Groeneveld door de Gemeente overgenomen, de tol vervalt nu.
- 11 Oct. 1898. De heer J.C. Boldoot, die op 28 Juni bij "Uytenbosch" een doodelijken val van zijn paard deed, heeft 1000 gulden aan de armen vermaakt.
- 16 Dec. 1898. De heer R. van de Kamp bij de Rijksbelastingen benoemd. (Viert dus weldra zijn zilveren feest).
Verplichte Vleesch- en Vischkeuring ingesteld.
- 31 Juli 1899. De Burgemeester d'Aulnis verhuist van "Roos en Doorn" naar "Klein Mariënberg".
- 1 Oct. 1899. Mej. Roodhart op verzoek eervol ontslag als vroedvrouw verleend; mej. van Brummelen volgt haar op. (Deze nadert dus ook haar zilveren jubileum).
- 31 Oct. 1899. Aan de scherpschuttersvereniging toegestaan een schietbaan bij de Naald aan te leggen.
- 5 Dec. 1899. De heer T.Ph. Vethake als makelaar benoemd.
- 9 Nov. 1899. De heer J. Veth (raadslid) sterft op Rusthoek.
- 16 Dec. 1899. De heer H. Velaars overlijdt.
- Juni 1900. De eerste woning in de "Kamp" gebouwd (later de "Kampstraat" geheeten).
- 1 April 1900. De heer J.E. du Celeie Muller wordt Inspecteur van Politie. De oude smederij van Brulleman in de Brinkstraat afgebroken.
- 1 Juni 1900. Graaf Schimmelpenninck vestigt zich op Buitenzorg (Oud-Burgemeester van Amersfoort; wordt later Commissaris der Koningin van Utrecht).
- 3 Nov. 1900. De Gemeente-begroting bedraagt in ontvangsten f 84.004,86 en in uitgaven f 79.422,55.
Burgem. is Baron d'Aulnis. Raadsleden zijn Jhr. L. van Beyma (Weth.), Dr. A.J.A. Thomas (Weth.), S. de Zoete, W.L. Reeder, W. van Oosterum, Mr. F. Pen, H. Sweris, A.J. Bicker Caarten, A. van Leersum, T. Haarman en J.D.F. v.d. Veen (dus 11 leden).

En hiermee neem ik met de 19e eeuw afscheid van den lezer, maar richt nog een verzoek tot de Baarnsche neringdoenden. Zoals uit het voorgaande blijkt, kon ik maar van enkele firma's den datum der opening vinden. Laat U mij dit in het vervolg even weten.

Noot van de Redaktie:

Dit is het derde en laatste artikel uit de serie "Kleingoed uit Baarns Geschiedenis".

Wij danken deze drie inzendingen aan de heer Th. de Ruig.

De samensteller van "Kleingoed uit Baarns Geschiedenis" is de niet genoeg te roemen Meester Pluim. Niet genoeg, omdat veel van de kennis die wij bezitten van de Baarnse historie afkomstig is uit de publikaties, die door Meester Pluim werden verzorgd.

En zeker niet alleen is in dat verband het standaardwerk "Uit de Geschiedenis van Baarn" te noemen. Behalve dit schreef Meester Pluim o.m. ook het boekje "Baarn als Tuinstad" (zie "Baerne" 2e jaargang, nummer 5 november/december 1977).

Binnenkort hopen wij een tweede deel hieruit te publiceren.

Het bovenstaande boek "Uit de Geschiedenis van Baarn" is aanwezig in de kelder (de werkruimte van onze werkgroep Oudheidkamer) en wordt bijna dagelijks gebruikt!

Dank aan Meester Pluim voor zijn onderzoek van de historie van onze woonplaats en voor zijn geschiedschrijving.

De Redaktie.

LEDENLIJST

Als nieuwe leden werden genoteerd:

De heer Mr. Joh. Grooten, Nassaulaan 42, Baarn.

De heer P. Tieleman, Joh. Vermeerlaan 12, Baarn.

De heer H.A. Hak, Hoofdstraat 22, Baarn.

"DE VUURSTEENKOERIER"

Lezing door de heer Th. van Dijk, lid van de A.W.N., afdeling Utrecht.

De heer Van Dijk heeft op 22 maart jl. ons, werkgroep Archeologie, het een en ander verteld over wat men allemaal kan tegenkomen bij opgravingen. Men moet altijd met open ogen door het veld lopen en leren alles te onderkennen. De mens heeft vanaf zijn ontstaan sporen achtergelaten. Om een voorbeeld te geven wat er met sporen gebeurt, het volgende:

Een mens laat sporen achter, al lopende over zand, het zand verstuift, er vormt zich een heuvel, de heuvel wordt begroeid, door water/regen spoelen de mineralen uit de wortels voor de begroeiing naar beneden. In de grond vormen deze mineralen een loodgrijze laag. Wanneer men nu gaat graven ziet men een natuurlijk profiel. Door het graven wordt dit natuurlijk profiel verstoord, hetgeen men later altijd kan terugvinden.

In Nederland bestaat de grond uit drie soorten: zand-, klei- en veengrond.

Bij opgravingen in zandgrond zullen nooit houten voorwerpen teruggevonden worden. Hout vergaat nl. in zand. Omdat zand ijzerhoudend is en hout een bepaalde zuurgraad heeft, zal altijd een bepaalde neerslag zichtbaar worden. Is bijv. een houten paal niet zo oud, dan zal men de gehele afdruk van de paal terugvinden; indien wel oud, dan vindt men alleen de ring van de paal terug.

Komt men zo'n afdruk tegen, dan moet worden onderzocht of er soms meer palen gestaan hebben. Daarom werken archeologen tegenwoordig altijd in grote vlakken. Houtskooldeeltjes zullen altijd teruggevonden worden, aangezien houtskool niet vergaat.

In veengrond blijft hout wel bewaard. Alleen wanneer een paal uit de grond getrokken is, wat boeren in de loop der tijden gedaan hebben, blijft er geen spoor achter. Veen is een drijvende substantie, verstoringen zijn daarom moeilijk te zien.

Ook bot vergaat in zand- en kleigrond, tenzij het bot aangebrand (gecalcineerd) is. Kalk blijft nl. bewaard, evenals bijv. nagels. Op begraafplaatsen zijn vaak kisten teruggevonden zonder botten. In het veen vergaat bot ook, maar blijft de huid weer bewaard, de zgn. veenlijken.

Op bouwgrond vindt men vaak stukjes aardewerk, die daar terechtgekomen zijn tijdens de bemesting. Vroeger haalde men de humuslaag uit het bos, legde deze onder de koeien in de zogenaamde potstal. Deze grond, vermengd met uitwerpselen van de koeien + afval van de huisraad, werd weer naar het land gebracht voor bemesting.

Na deze uiteenzetting vertelde de heer Van Dijk het een en ander over grafheuvels en de methode van onderzoek.

GRUTTERIJ „T MOLENTJE“

TELEFOON No. 179.

Eemnesserweg 168 - Baarn.

WINKELS TE AMSTERDAM

Bllderijkstraat 202, Jacob van Lennikade 206.

Op verlangen wordt dagelijks aan huis gevraagd en bezorgd.

W. P. A. VAN DEN BRINK.

Expeditie A. W. Heijman & Zn.

Dagelijksche Dienst.

Baarn-Amsterdam

en tussehen gelegen plaatsen.

Patisserie Moderne

Laanstraat 44, BAARN.

TELEF. No. 197. TELEF. No. 197.

Salon de Refraichissements.

Levering van Dejeuners - Diners - Soupers.

Bekroond met goud Amsterdam 1908.

STALHOUDERIJ

VAN

A. J. HENNING.

Teleph. 120.

Eemnesserweg b/d. Mollersstraat o/d. Brink.

Uitstekend ingericht voor stalling van Equipages.

Er zijn twee soorten grafheuvels: zandheuvels of heuvels bestaande uit heideplaggen.

De kwadrantenmethode wordt altijd toegepast. Men graaft een sleuf, schraapt iedere keer een stukje grond af en zorgt dat het verticale profiel zuiver blijft. Er wordt afgegraven tot op het witte zand. Alles wat men vindt moet in het profiel zichtbaar blijven.

Teken alles direkt in, raadde de heer Van Dijk ons aan en vergeet nooit de vindplaats precies op te schrijven.

Voorts werd ons nog iets uiteengezet over de bouwwijze in de Middeleeuwen en in latere eeuwen. Boerderijen in de 16e eeuw werden gebouwd op een zandheuvel, waarover men een kleine humuslaag en vervolgens brokken puin uitspreidde. Vervolgens legde men drie lagen losse stenen, waarna de rest gemetseld werd.

Als sluitstuk vertoonde de heer Van Dijk dia's over o.a. hunebedden, de eerste geregistreeerde monumenten met aardewerk daarin gevonden en grafheuvels.

Noortje Bijvanck

EXCURSIE NAAR RIJCKHOLT, DOOR B. BRAAT

Op zaterdag 19 november 1977 hebben 5 leden op uitnodiging van de A.W.N. Utrecht deelgenomen aan een excursie, welke was georganiseerd door de heer Thoe Schwartzberg, naar de vuursteenmijnen van de prehistorische mens in het Savelsbos tussen St. Geertruid en Rijckholt. Op het kerkplein in St. Geertruid werden wij verwelkomd door de heer F.C. Kraaijenhagen, voorzitter van de Nederlandse Geologische Vereniging Limburg, die ons meenam naar het natuurreservaat Savelsbos. Hierin was gevestigd een prehistorische vuursteenindustrie.

Belgische archeologen hebben reeds in 1881 dit gebied onderzocht, waarbij bleek dat de vuursteen voor het vervaardigen van gebruiksvoorwerpen grotendeels door middel van ondergrondse mijnbouw was gedolven. Prof. Van Giffen en Dr. V.d. Steen hebben dit bewezen. Na het staken van de werkzaamheden door het Biologisch Archeologisch Instituut van de Universiteit van Groningen heeft een speciaal voor dit doel gevormde werkgroep van de Nederlandse Geologische Vereniging afdeling Limburg het werk voortgezet van het ontsluiten van de mijngangen. De leden van deze "Werkgroep Prehistorische Vuursteenmijnbouw" waren destijds bijna allemaal werkzaam bij de Nederlandse steenkolenmijnen met mijnbouwkundige ervaring.

Door vanuit het grote atelier (een open kom waar vuursteenindustrie had plaatsgevonden) horizontaal een mijngang te graven, probeerden zij de prehistorische mijngangen te bereiken. Het bleek dat deze vuursteenmijnen bestaan uit vele verticale schachten met op de juiste vuursteenlaag een ster van gangen.

Deze verschillende stelsels waren door verbindingsgangen met elkaar verbonden. Er zijn geen sporen van fakkels of vuur gevonden; er moet dus met daglicht gewerkt zijn. De gangen zijn rond, met de vuursteenlaag op halve hoogte. Een gedegen kennis van mijnbouw moet aanwezig zijn geweest, wat blijkt uit de juiste minimum hoeveelheid pilaren (niet weggegraven) tussen de gangen. Proeven met weggehaalde stukken vuursteen uit zo'n pilaar resulteerde na enige tijd in een verzakking van de bovenlaag. Door middel van een 150 m lange tunnel is 3000 m prehistorisch mijnwerk onderzocht. Met de C14 methode is de ouderdom vastgesteld op 3140 - 3050 v.Chr. Er werden 60 schachten van gemiddeld 10 m diepte gevonden en gedeeltelijk leeggemaakt. De schachten hebben een doorsnede van ± 1 m. Aan de benedenrand van enkele schachten zijn slijpsporen gevonden die wijzen op het gebruik van kabels. Na het winnen van de vuursteen werd de schacht weer dichtgegooid met afvalmaterialen, waaronder afval vuursteenbewerking en oude gereedschappen.

De meeste prehistorische mijngangen zijn opgevuld met materiaal dat gedolven werd uit andere gangen, bestaande uit kalksteen, afgekeurd vuursteen en onbruikbaar gereedschap.

De mijngangen werden onderling verbonden door vensters, waardoor vluchtgangen ontstonden.

De schachtaanleg heeft aangetoond dat er meetwerk verricht is.

De vuursteen werd gedolven in gangen van 60 cm hoogte door ondergraving. De gebruikte gereedschappen waren vuurstenen hakken.

Rijckholt heeft geen ondergrondse werkplaats voor het verwerken van vuursteen gehad. Uit de gelijkvormigheid van de hakken is afgeleid dat de fabricage fabrieksmatig gebeurd moet zijn. Ook kloppers voor bijpunten van de hakken zijn gevonden.

De volgende veronderstellingen zijn door de opgravers gemaakt, naar aanleiding van hun bevindingen. Het gehele mijngebied is 25 ha groot en aangezien 60 schachten een mijnoppervlakte bediende van 3000 m², schat men het totale aantal schachten op 5000. Uit deze schachten werd 41.250 m² vuursteen gedolven. Hieruit konden 159.315.000 bijlen of hakken vervaardigd worden. Aangezien ± 500 jaar gewerkt is, werden per dag 1500 bijlen of hakken gemaakt.

Berekend is dat er 15 ondergrondse mijnwerkers gelijktijdig beneden moeten zijn geweest, 30 personen voor de bewerking van de gedolven vuursteen en 20 man voor de direkte handel. Er moet dus een mijnwerkersdorp bestaan hebben van ± 250 mensen.

Rijckholt heeft uitsluitend halffabrikaten geleverd.

Voor de afwerking zijn hiermee per dag ± 4500 mensen bezig geweest. Hieruit blijkt dat de vuursteenmijnbouw van Rijckholt in 500 jaar aan 5000 mensen werk heeft gegeven.

Het project van de "Werkgroep Prehistorische Vuursteenmijnbouw" heeft geduurd van 1964 tot 1977. De gevonden informatie heeft intussen dusdanige internationale bekendheid gekregen, dat vele internationale vuursteendeskundigen uit zeven landen van Europa reeds in twee symposia in 1969 en 1975 in Maastricht bijeen zijn geweest. Het laatste symposium telde 146 deelnemers.

Met trots vertelde de heer Kraaijenhagen, dat bij het onderzoek van de vuursteenmijnen van Grime's Graves (Norfolk, Engeland) door Mr. Sievekug van het British Museum via ruggespraak met Prof. Waterbolk uit Groningen, de hulp en medewerking van de werkgroep uit Limburg is ingeroepen (1973).

Zeer voldaan over alles wat ze gezien en gehoord hadden keerden de deelnemers aan de excursie weer huiswaarts.

Van onze korrespondent in Friesland:

STADSARCHEOLOGIE (deel 1), DOOR GERTJAN DE ROLLER

In Leeuwarden wordt op het moment op verschillende plaatsen druk gesloopt. Dit was ook het geval in de Speelmanstraat, die op één van de terpen ligt. Er was daar nog een graafmachine bezig en men heeft die een gat laten graven tot op het oude maaiveld. Dit bleek \pm 4 m onder het huidige maaiveld te liggen. Door de hoge grondwaterstand in de terp kon het profiel niet onderzocht worden. Wij, de Leeuwarder leden van de Archeologyske Wurkgroep van de Fryske Akademy en het Fries Museum, hebben ons toen beperkt tot het doorzoeken van de grond die uit het gat was gekomen. De grond zat vol met scherven van o.a. bolpotten, Jacobikannetjes, import-aardewerk e.d., alsmede zeer veel botten en kaken van huisdieren, zoals koe, schaaap?, varken en resten van gevogelte, vissen en mosselen. Er zijn geen stukken leer of munten gevonden. De vondsten uit dit deel van Leeuwarden zijn ouder, de oudste scherven gaan tot de 11e eeuw terug, dan de vondsten die men de afgelopen zomer heeft gedaan op een plaats, de Sacramentstraat, een paar honderd meter bij deze plaats vandaan.

Onderzoek in de Hervormde Kerk te Itens.

In een Hervormde Kerk te Itens, ten N.W. van Sneek tussen Wieuwerd en Wommels, lag de vloer open in verband met een restauratie. Met medewerking van de kerkeraad en de architect kon de Archeologyske Wurkgroep van de Fryske Akademy en het Fries Museum daar een onderzoek doen.

De huidige kerk bleek op de fundering van een andere kerk te staan. Deze fundering bestond uit kloostermoppen. In het begin dachten we een nog oudere kerk gevonden te hebben, maar bij het maken van profielsleuven zette de verkleuring zich niet voort in de ondergrond, zodat de verkleuring dus niet van een oudere kerk afkomstig was maar misschien is ontstaan bij het maken van ondersteuning voor de houten vloer. De fundering bleek zich nog, aan de noordzijde 4 stenen en aan de zuidzijde 1 steen, onder het opgravingsvlak voort te zetten. In een profielsleuf aan de zuidzijde ging de fundering opeens een 10 stenen recht naar beneden, dit is \pm 1 m onder ons nulpunt, de drempel. Er was echter geen tijd meer om dit verder te onderzoeken, zodat het nut hiervan ons onbekend is. We zijn echter benieuwd wat de architect hiervan zal zeggen.

Tijdens het onderzoek is onder het koor de oude vloer teruggevonden. Ze bestond uit grote gele stenen. Over deze vloer was een andere vloer van roodgekleurde leem aangebracht. Achter in het schip werd de verkleuring van een graf gevonden. In het middenpad lagen 5 grafstenen, zodat er in de kerk niet meer dan 6 begravingen hebben plaatsgevonden.

De gevonden scherven gaan terug tot de Middeleeuwen. Verder is er nog een munt (een cent) gevonden, die waarschijnlijk door de houten vloer is gevallen en twee koperen spelden van \pm 10 cm lengte. Aan één ervan zat nog een aantal "knoppen" die je om de speld kon draaien.

Hopelijk is er nog gelegenheid om het resterende deel van de kerk, onder de toren en een hal, te onderzoeken, zodat we de hele fundering van de andere kerk op papier kunnen zetten.

Opgraving te Wommels.

Even buiten Wommels stuitte een veehouder tijdens het graven van een put voor drijfmest, in de oude stal, op de resten van oude putten. Het op de hoogte gestelde Fries Museum stelde toen met de hulp van de leden van de Archeologyske Wurkgroep van de Fryske Akademy en het Fries Museum een onderzoek in.

Het oppervlak rond de twee mogelijke putten werd afgeschaafd, zodat de putten getekend konden worden. Het bleek toen al dat één van de mogelijke putten geen put was. Toen alles op tekening stond werd dwars over de echte put een sleuf gegraven om het profiel te onderzoeken. De klei was echter zeer hard, zodat we ons beperkt hebben tot het weghalen van de putvulling, die uit zeer grof plantaardig materiaal, waarschijnlijk slootvuil, bestond.

Daar de put nogal diep was, was er niet genoeg ruimte om hem tot de bodem uit te graven. We hebben toen ook maar de andere helft eruit gehaald. Nu konden we tot op de bodem komen.

De put was zeer onregelmatig uitgegraven. De diameter was ongeveer 1,25 à 1,50 meter. De diepte beneden de bodem van de toekomstige drijfmestkelder was \pm 1,40 meter. De mestput zelf was ruim 2 meter diep. In de vulling van de put werd alleen wat hout, palen en een plank (die eventueel een stuk van een houten schep kan zijn), een kaak van een varken en enkele geglazuurde scherven gevonden.

De andere "put" bleek een soort greppeltje te zijn. De bodem ervan was \pm 0,5 meter onder de bodem van de mestkelder.

In de zijwand van de mestkelder waren geen lagen te onderscheiden. Er zaten wel enkele scherven in van het zogenaamde terpaardewerk. De boerderij stond wel op een terp maar de putten waren vrij recent, niet middeleeuws zoals we hadden gehoopt.

Het geheel heeft niet het verwachte resultaat opgeleverd, maar het kan ook niet altijd meezitten.

IN HET VOLGEND NUMMER O.M.:

Stadsarcheologie, deel 2, door Gertjan de Roller

G E K N I P T

ARCHEOLOGISCHE VONDSTEN IN STEENWIJK

Grafheuvels worden monument.

In de gemeente Steenwijk zijn vijf terreinen waarin zich grafheuvels bevinden uit het Neolithicum (steentijd)-bronstijd, op de ontwerp-lijst van beschermde archeologische monumenten geplaatst.

De grafheuvels bevinden zich vooral tussen de Woldberg en de Eese. Volgens de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek gaat het hier om verschillende vondstengroepen, daterend uit het eind van de Oude Steentijd (ca. 12.000 - 8.000 voor Chr.).

Het best vertegenwoordigd is echter de Nieuwe Steentijd (tussen ca. 3.000 en 1.700 voor Chr.). Uit die tijd zijn vooral de graven, maar ook resten van nederzettingen.

"Vondsten uit latere perioden zijn tot nu toe zeer schaars", aldus de ROB.

(overgenomen uit "Nieuwsblad van het Noorden"
d.d. 7 januari 1978)

MUSEUMKERK IN ZOUTLEEUW-LÉAU

Zoutleeuw ligt op een kleine 90 kilometer ten zuiden van Eindhoven, iets ten noordwesten van Sint Truiden.

Het is al heel oud en lag aan een Romeinse heirweg tussen Keulen en de kust. Leeuw komt van het oudgermaanse woord voor grafheuvel "Hlaiwa" en de toevoeging "zout" vindt zijn oorsprong in het accijns op zout, dat Leeuw tegen het einde van de zestiende eeuw mocht innen. Het stadje had in 657 al een kerk, stadsrechten kreeg het in 1194. Het bleef echter klein door vier pestepidemiën, verschillende grote branden en twisten met omliggende steden.

Omdat de naam Leeuw is, is het niet verwonderlijk dat de kerk aan de heilige Leonardus gewijd is. Te bezichtigen elke dag van 9-6 uur, 's winters tot 4 uur, 's zondags vanaf het einde van de hoogmis. De vorige gids, de heer A. Leyssens, heeft een bijzonder goed en humoristisch boekje geschreven over de kerk schatten.

Met de bouw van de kerk - oorspronkelijk een kapel - werd in 1231 begonnen, romaans dus nog en omdat ze pas in de zestiende eeuw werd afgebouwd, gedeeltelijk gotisch.

Van binnen is de kerk een compleet museum, er is enorm veel te zien. Buiten en binnen de kerk zijn alle beelden nog aanwezig, want - zoals dat laconiek wordt vermeld - "de beeldenbestormers uit Sint Truiden werden in Zoutleeuw niet toegelaten."

Bij de houten beelden is een prachtige heilige Lucia. Denkt u niet dat ze in verwachting is. Het is de mode van die jaren - midden 15e eeuw - om alle kleren naar voren te trekken.

In een van de kapellen ziet u twee beelden van een Sint Anna te drieën. De ene vorm gewoon Anna met haar dochter Maria en het Christuskind, bij het andere beeld echter houdt Anna haar dochter bij de arm en zij op haar beurt weer het kind. Heel ongewoon deze twee soorten bij elkaar te zien.

In de kooromgang zult u ook de "wintermadonna" aantreffen, dat is de heilige Brigida, die uit Ierland komt. Een van de oudste beelden is een Maria uit de 12e eeuw, stijfjes gemaakt, het kind is in de loop der eeuwen verdwenen.

Ook de heilige Leonardus staat in zijn eigen kerk, met handboeien in de rechterhand, hij is immers de beschermer en bevrijder van gevangenen.

Het is onmogelijk alles op te noemen. Heel merkwaardig is echter een Piëta van notenhout. Maria zit met haar dode Zoon op schoot, u moet haar en profiel zien en dan ziet u dat ze een onmiskenbaar Joods uiterlijk heeft.

In de Ons-Lieve-Vrouwkapel is een bijzonder mooie Maria uit de 13e eeuw. Het opmerkelijke is echter het kind, dat in de ene hand een vogeltje houdt en met de andere hand als troostend gebaar zijn moeder onder de kin strijkt.

Vergeet u niet de schitterende paaskandelaar in 1483 door Renier van Thienen gegoten. 950 kg weegt hij en ondanks zijn hoogte van 5,68 m is hij sierlijk en verre van bombastisch.

Een van de allermooiste dingen in deze kerk is de in Avesnesteen uitgevoerde sacramentstoren, gemaakt door Floris van Antwerpen.

In minder dan twee jaren kwam hij in 1552 gereed, zeshonderd Carolusguldens was de prijs, in drie termijnen te voldoen.

Tweehonderd beeldjes zijn erop te vinden, waaronder Matheus, Johannes, Marcus en Lucas en de kerkleraren Augustinus, Gregorius, Hieronymus en Ambrosius. Dit moois werd aan de kerk geschonken door Marten van Wilre en zijn vrouw Maria Pyllirpeerts. En het is heel bijzonder in een tijd, waarin op elk drieluik op het linkerluik de schenker met zijn zonen en op het rechterluik de schenkster met haar dochters staan afgebeeld, te ontdekken, dat deze wonderschone tabernakel niet de beelden van de schenkers bevat, enkel hun wapen.

Te hunner ere heeft men echter naast de sacramentstoren hun grafzerk in de muur gemetseld, waarop o.m. staat "....ende hebbe ter eeire Goedts dit Sacramentshuys hier gestelt".

Mart Janssonius

VIKING-GRAF GEVONDEN

Na meer dan een eeuw zoeken hebben Deense archeologen het graf gevonden van de Viking-koning Gorm en zijn koningin Thyra, die worden geschouwd als de grondleggers van de duizend jaar oude Deense monarchie. Het graf ligt in Jelling in Jutland bij een monument van hun zoon, Harald.

SYMPOSIUM COMITÉ OUD-MUIDERBERG

Op 29 en 30 september belegt het Comité Oud-Muiderberg een historisch wetenschappelijk symposium, waaraan historisch en archeologisch geïnteresseerden kunnen deelnemen. Het organisatie-comité bestaat uit de professoren Dr. E.H.P. Cordfunke en Dr. F.W.N. Hugenholtz, de burgemeester van Muider W. Jongeneel, Drs. H.F.J. Duindam s.c.j. en de heer Kl. Sierksma, laatstgenoemden resp. voorzitter en bestuurslid van "Oud-Muiderberg".

Onderwerp van een 8-tal lezingen zal zijn het leven, wonen en werken aan het einde van de 13e eeuw in Holland. Inmiddels is toezegging tot medewerking ontvangen van de volgende specialisten: Jvr. Dr. J.M. van Winter, Prof. Dr. W.P. Gerritsen, Dr. J.G.N. Renaud, Dr. C. Vellekoop, terwijl ook de professoren en de heer Sierksma uit het organisatie-comité een inleiding zullen houden. De heer H.J.L. Vonhoff, burgemeester van Utrecht, heeft de uitnodiging aanvaard tot slot de inleidingen samen te vatten en de konklusies van het symposium te formuleren. Het gemeentebestuur van Muider heeft als accommodatie spontaan de dan juist gereed gekomen zalen van het centrum De Rijver ter beschikking gesteld. Aan het symposium zullen voor de deelnemers enkele eenvoudige attracties in het programma worden opgenomen, zoals een middeleeuwse maaltijd en een excursie door de Vechtstreek. Informaties inzake programma, kosten van deelneming enz. verstrekt het secretariaat van Oud-Muiderberg, Van Ostadelaan 15, Muiderberg. Binnenkort zal gericht een uitnodigingsfolder worden verspreid.

AKTIVITEITEN VAN ANDERE VERENIGINGEN

Streekmuseum Rhenen

Van 10 april t/m 29 april 1978

exposeren

Loes van Mook, Abcoude

Wandkleden, glasobjecten en chamottes

en

Jo van Duyn, Amersfoort

Keramiek

Openingstijden: maandag t/m vrijdag 10-12 en 14-17 uur
zaterdag van 14-17 uur
zondag en dinsdag gesloten.

AGENDA

APRIL

Woensdag 19 april a.s. om 20.00 uur lezing door de heer Mr. C.C.M. Collard met dia's over het onderwerp Belle van Zuylen.

Plaats: de Deel van Café Beerestein, ingang Goeman Borgesiuslaan/hoek Zandvoortweg.

Zaterdag 22 april a.s. excursie naar Kasteel Zuylen, o.l.v. mevrouw Astro en de heer Collard.

MEI

Excursie naar het Openluchtmuseum te Arnhem op zaterdag 27 mei a.s. (dus niet zoals eerst aangekondigd op 20 mei).

Belangstellenden voor deze excursie kunnen zich opgeven bij de heer G. Brouwer (tel. 14131) of schriftelijk, postbus 326, Baarn.
Graag zo spoedig mogelijk!

Deze excursie werd afgesproken op de avond dat de heer Stikvoort voor ca. 30 leden van onze Kring een lezing hield over het Nederlandse Openluchtmuseum. Deze lezing was op 28 september 1977.

JUNI

Zaterdag 17 juni a.s. excursie naar Historisch Museum Moerman en Het Loo (bestaande uit stalgebouw, rijtuigenmuseum, Paleis Het Loo en het Koninklijk Park) te Apeldoorn.

Of het Jachtslot Het Oude Loo bezichtigd kan worden zal worden onderzocht.
Alle bijzonderheden over deze excursie, die een dag zal vergen, zullen tijdig bekendgemaakt worden.

JULI/AUGUSTUS

Geen activiteiten.

INHOUDSOPGAVE	<u>Blz.</u>
Koninklijk Jachtrecht in Eemnes, deel 2 (slot)	2
Kleingoed uit Baarns Geschiedenis (slot)	5
De vuursteenkoerier	9
Geknipt	14
Agenda	17

o-o-o-o-o-o-o-o-o-o-o-o

Aan dit nummer van "Baerne" werkten mee:

De heer J.V.M. Out
De heer Th. de Ruig
Noortje Bijvanck
Bart Braat
Gertjan de Roller

De tekst werd getypt door Meta Reitsma.

Voor het stencillen en sorteren zorgden Nel en Evert Kuyt.

o-o-o-o-o-o-o-o-o-o-o-o

- Wetenschappelijke analyse
- Deskundig advies, behandeling en verzorging
- verfijnde haarwerken, van zeer eenvoudig tot buitengewoon exclusief
- 'vriendelijke' tarieven.

WETENSCHAPPELIJK

HAARINSTITUUT

Herman J. Eelberts

LAANSTRAAT 20 BAARN TELEFOON 02154/3173

**Met Sambal,
Ketjap,
sauzen, kruiden,
tafelzuren
van Conimex,**

**de oosterse
keuken thuis!**

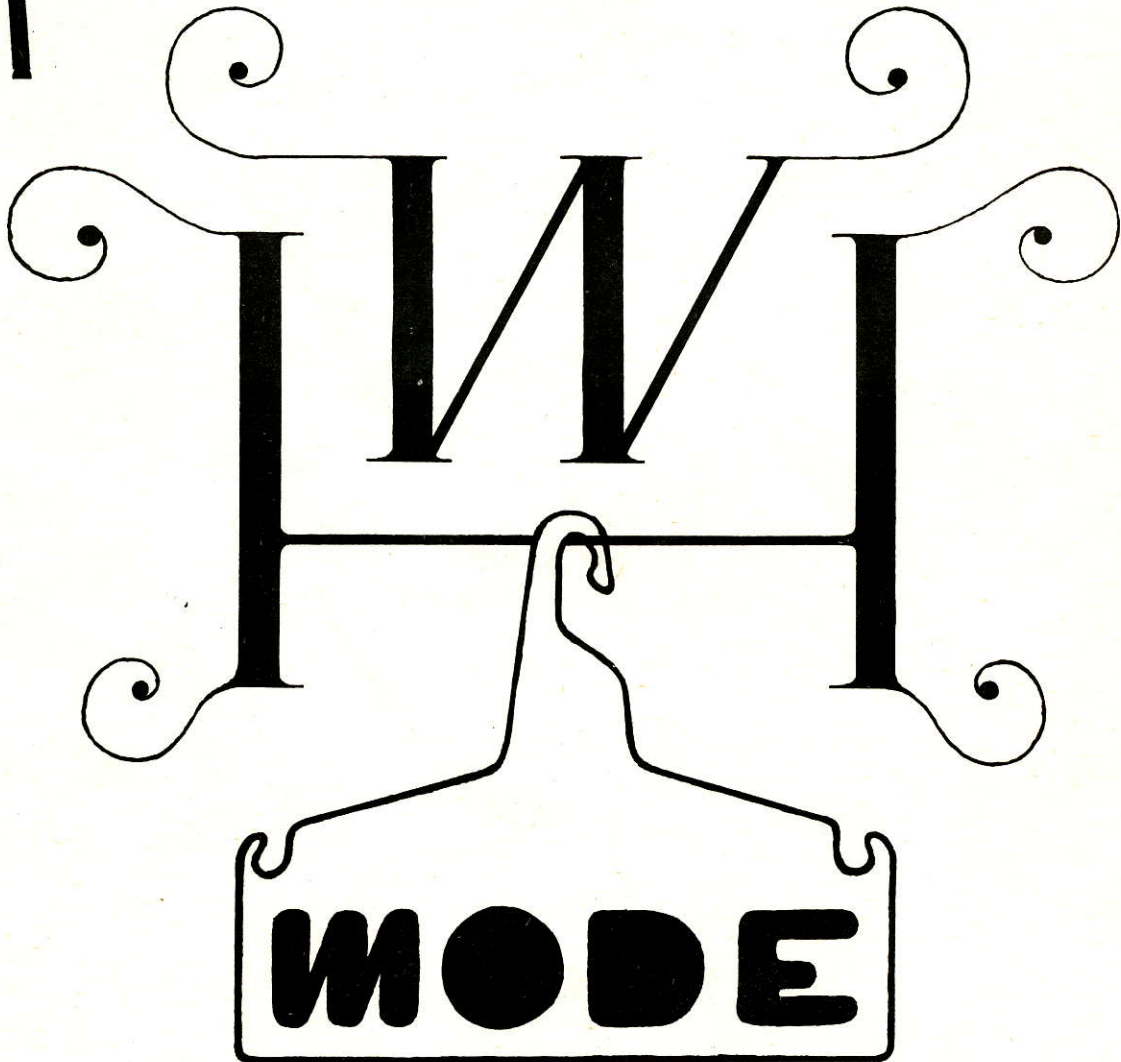

Conimex®

*Huis en Men. G. Grootendorst
v. Beethovenlaan 5 en Coos.*

wim hogeveen herenkleding

laanstraat75

baarn

tel. 14036.